

Список літератури:

1. Минцберг Г. Менеджмент: природа и структура организаций глазами гуру / Генри Минцберг; пер. с англ. О.И. Медведь. М.: Эксмо, 2009. 464 с.:ил.
2. Мескон М. Основы менеджмента / Майкл Мескон, Майкл Альберт, Франклин Хедоури; пер.с англ. М.: «Дело», 2004. 493 с.:ил.
3. Ансофф И. Стратегическое управление. Москва: Экономика, 1989. 519 с.
4. Ансофф И. Стратегический менеджмент. Классическое издание. / Пер с англ. Под ред. Петрова А. Н. Спб.: Питер, 2011. 344 с.: ил. (Серия «Теория менеджмента»).
5. Портер М. Конкурентная стратегия: Методика анализа отраслей и конкурентов. М. Альпина Бизнес Букс, 2006. 454 с.
6. Друкер П. Ф. Эпоха разрыва: ориентиры для нашего меняющегося общества: Пер. с англ. М.: ООО «И.Д. Вильямс», 2007. 336 с.: ил.
7. Шопин В. А. Формирование методического подхода к разработке стратегии предприятия на основе теории открытых неравновесных систем и теории системных ограничений. Экономика и современный менеджмент: теория и практика: сб. ст. по матер. XIII междунар. науч.-практ. конф. Часть I. Новосибирск: СибАК, 2012.
8. Матеріали круглого столу з питань оновлення Національної транспортної стратегії України до 2030 року. URL: <http://mtu.gov.ua/content/krugliy-stil-z-pitan-ovovlennya-nacionalnoi-transportnoi-strategii-ukraini-do-2030-roku.html>.
9. Розпорядження КМУ «Про схвалення Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/430-2018-%D1%80>.
10. Владимиров С. А. Об основных направлениях развития мировой транспортной системы и логистики. Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. 2015. № 12-9. С. 1672-1680.
11. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on combating HIV/AIDS within the European Union and in the neighbouring countries, 2006-2009. URL: http://ec.europa.eu/health/ph_threats/com/aids/docs/com_2005_654_en.pdf.
12. Транспортний комплекс світу. URL: <http://www.refine.org.ua/pageid-4007-1.html>.
13. Біла книга ЄС – Транспорт. URL: http://www.transport-ukraine.eu/sites/default/files/white_book_transport_2050_ukr_0.pdf.
14. Новый Шелковый путь. Китай запускает глобальный инфраструктурный проект. URL: <http://korrespondent.net/world/3509757-novyy-shelkovyy-put-kytai-zapuskatglobalnyy-infrastrukturnyy-proekt>.
15. Євтеєв О. Стратегія з розбудови стратегії, або паперова симуляція діяльності. URL: <http://www.agroprofi.com.ua/statti/1501-strategiya-z-rozbudovi-strategiji-abo-paperova-simulyatsiya-diyalnosti>.
16. Уряд схвалив Національну транспортну стратегію до 2030 року URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/uryad-shvaliv-nacionalnu-transportnu-strategiyu-do-2030-roku>.
17. Максимчук О. Стратегічні напрямки розвитку підприємств транспортної галузі. Економіст. 2013. №8. С. 61-63.

УДК 33.02.18

Черепанич С.М., аспірант*Львівський національний університет імені Івана Франка*

СВІТОВИЙ ДОСВІД СТРАХУВАННЯ ЕКСПОРТНИХ КРЕДИТІВ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Черепанич С.М. Світовий досвід страхування експортних кредитів та можливості його застосування в Україні. У статті проаналізовано основні особливості світового досвіду страхування експортних кредитів. Виявлено, що наявність різних факторів ризику в міжнародній торгівлі свідчить про необхідність підтримки діяльності експортерів і максимізації обсягів торгівлі. На підставі проведеного аналізу оцінено роль підтримки та стимулювання експорту зарубіжних країн, використовуючи механізм страхування експортних кредитів, що здійснюється через експортні кредитні агентства, та виділено переваги впровадження їхньої діяльності в Україні.

Ключові слова: експортні кредитні агентства, країни, що розвиваються, міжнародна торгівля, експорт, страхування експортних кредитів.

Черепанич С.М. Мировой опыт страхования экспортных кредитов и возможности его применения в Украине. В статье проанализированы основные особенности мирового опыта страхования экспортных кредитов. Обнаружено, что наличие различных факторов риска в международной торговле свидетельствует о необходимости поддержки деятельности экспортеров и максимизации объемов торговли. На основании проведенного анализа оценена роль поддержки и стимулирования экспорта за границу, используя механизм страхования экспортных кредитов, осуществляемых через экспортные кредитные агентства, и выделены преимущества внедрения их деятельности в Украине.

Ключевые слова: экспортные кредитные агентства, развивающиеся страны, международная торговля, экспорт, страхование экспортных кредитов.

Cherepanych S.M. The world experience of export credit insurance and possibilities of its application in Ukraine. The article analyzes the main features of the world experience of export credit insurance. It has been revealed that the presence of various risk factors in international trade demonstrates the necessity to support the activities of exporters and maximize the trade volume. Based on the analysis, the study evaluates the role of supporting and stimulating exports of foreign countries using the export credit insurance mechanism implemented through export credit agencies, and highlights the advantages of introducing their activities in Ukraine.

Key words: export credit agencies, developing countries, international trade, exports, insurance of export credits.

Постановка проблеми. Міжнародна торгівля вважається однією з основних причин економічного зростання багатьох країн. У минулому більш розвинені країни змогли досягти своїх нинішніх переважаючих економічних умов переважно шляхом експорту в менш розвинені країни, особливо за рахунок капітальних товарів та фінансування місцевих проектів. Нещодавно маятник почав змінюватися у бік країн, що розвиваються. Всі ці країни мають свої особливі фінансові та макроекономічні плюси і мінуси, але вони мають єдиний підхід до експорту. Застосовуючи такий механізм стимулювання експорту, як страхування експортних кредитів, дає можливість усунути або знизити широкий перелік ризиків, забезпечити захист вітчизняних та зарубіжних учасників зовнішньоекономічних операцій, підвищуючи конкурентоспроможність вітчизняних товарів на міжнародних ринках. Важливість цього виду страхування зростає з лібералізацією ринків та збільшенням транскордонних поставок за останні десятиліття.

Сьогодні в Україні існує безліч перепон на шляху до економічного розвитку через стимулювання експорту, що насамперед зумовлено відсутністю державної підтримки експортних операцій, непродуманістю механізму страхування кредитних операцій, пов'язаних з експортом товарів, відсутністю інфраструктури ринку, високими ризиками страхових компаній, що пов'язані зі страхуванням підприємницьких ризиків. Тому в цьому контексті аналіз світового досвіду страхування експортних кредитів набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В економічній літературі все більше уваги приділяють темі страхування експортних кредитів. Здебільшого науковцями досліджуються питання сутності та особливостей страхування експортних кредитів, функціонування державних установ, які використовують страхування експортних кредитів як інструмент стимулювання експорту. Варто відзначити праці О. Соколовської [11] щодо страхування експортних кредитів, С. Урванцевої [5] щодо перспектив створення експортно-кредитного агентства в Україні, І. Іванової [3] щодо державної підтримки експорту як інструменту захисту національних інтересів, де автором розглянуто досвід ЄС, СOT та уроки для України. Вагомий внесок у дослідження проблематики зробили також і зарубіжні автори: Карел Янда [7], Олівер Ханкель [10], Ян Піча [6] та ін.

Незважаючи на досліджуваність проблематики, вважаємо за необхідне звернути увагу на аналіз особливостей системи страхування експортних кредитів у зарубіжних країнах та можливості використання цього досвіду в Україні.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає в аналізі особливостей діяльності експортних кредитних агентств та страхування експортних кредитів у зарубіжних країнах для можливості використання цього досвіду в Україні.

Виклад основних результатів. Ситуація на українському ринку експортних кредитів є невтішною, оскільки в Україні у цілому відсутнє страхування фінансових ризиків приватним сектором через високу ризикованість. Незважаючи на величезний експортний потенціал країни, існує багато чинників, які стримують вихід української продукції на міжнародний ринок, а саме: обмеженість у строках надання кредитів експортерам; недосконалість механізму страхування експортних кредитів; відсутність належної інфраструктури на ринку страхування експортних кредитів тощо [5, с. 346].

Сьогодні такий фінансовий механізм, як страхування експортних кредитів, реалізовується практично у всіх економічно розвинених країнах і надає національним компаніям значні переваги на світових ринках у конкурентній боротьбі, сприяє збільшенню обсягів зовнішньої торгівлі. У більшості країн світу підтримка експорту являє собою комплексну систему взаємопов'язаних і взаємодіючих державних, недержавних інститутів, ключову роль у якій відіграють експортно-кредитні агентства [3, с. 51].

У дослідженні С. Волосович зазначається, що практика страхування експортних кредитів у теперішньому вигляді з'явилася наприкінці XIX ст. У 1917 р. у Німеччині з'явилося EH Germany (Euler Hermes KREDITVERSICHERUNGS-AG), а в 1919 р. у Великобританії – Департамент гарантій експортних кредитів. У період Великої депресії вони були створені у Швеції (SEK) та США (US EXIMBANK). Після Другої світової війни агентства з підтримки експорту з'явилися в Японії (Департамент зі страхування експорту, імпорту й інвестицій Міністерства зовнішньої торгівлі і промисловості) та Франції (Coface). Найбільшого розповсюдження експортні кредитні агентства отримали у 90-ті роки минулого століття. Тоді вони виникли в Болгарії, Боснії, Бразилії, Колумбії, Польщі, Нігерії, Малайзії, Румунії,

Сінгапурі, Словенії, Словаччині, Угорщині, Таїланді, Філіппінах, Чехії. Вже на початку XXI ст. експортні кредитні агентства виникають у Бангладеш, В'єтнамі, Македонії, Новій Зеландії, Пакистані. Успішна реалізація експортних кредитних агентств як інституту розвитку відбулася в усіх економічно розвинених країнах із середини XX ст. Нині агентства з підтримки експорту різної форми власності працюють у понад 100 країнах світу [1, с. 101], і сьогодні страхування експортних кредитів є невід'ємною складовою частиною зовнішньоекономічних відносин цих країн, що сприяє збільшенню обсягів експорту та підтримці економічного зростання.

І.М. Іванова [3] зазначає, що страхування експортних кредитів у країнах ЄС є ефективним інструментом стимулювання експортних операцій, особливо в країнах з ефективною підтримкою експортерів. Зокрема, у країнах ЄС функцію страхування комерційних і політичних ризиків експортних кредитів покладено передусім на уряд, оскільки саме він може забезпечити можливість компенсації збитків із боку уряду країни-імпортера. Компенсація збитків зазвичай відбувається через спеціалізовані урядові установи, міжнародні клуби кредиторів, міжнародні арбітражні інстанції, міжнародні організації.

Проте, як свідчить досвід зарубіжних країн, державне страхування експортних кредитів має жорсткі вимоги до покриття та застосовується індивідуальний підхід до кожної ситуації.

У Німеччині держава підтримує своїх експортерів шляхом надання гарантій через експортне кредитне агентство, що складається зі страхової компанії Euler Hermes Kreditversicherungs-AG (широко відомої як Hermes Cover) і Pricewaterhouse Coopers AG WPG. Експортне кредитне агентство Hermes Cover класифікує багато типів експортних кредитів, умови оплати та страхові ризики. Експортна кредитна гарантія для німецького виробника покривається до 95% від суми за політичні ризики та до 85% для комерційних ризиків. Бюджетну відповідальність несе Німецька держава [6].

Euler Hermes є провідним світовим страховиком і постачальником страхових виплат, який має 34% ринку. Гарантія експортного кредитування федерального уряду захищає компанії від ризику втрати заборгованості у зв'язку з експортними операціями. Страхування експортних кредитів переважно спрямоване на покриття ризиків під час експортування до країн, що розвиваються, та ринків, що розвиваються.

Через страхування експортних кредитів німецькі фірми мають можливість відкривати складні ринки і розширювати діяльність на традиційних ринках у несприятливі часи. Таким чином, забезпечення страхування експортних кредитів є одним з основних державних інструментів стимулювання національного експорту, наявність цього страхування відіграє вирішальну роль для експортерів під час участі в міжнародних тендерах. Німеччина є довгостроковою

економікою, орієнтованою на експорт. Маючи складну систему фінансування експорту, німецькі експортери, які є рушійною силою національної економіки, можуть користуватися перевагами цього покриття і забезпечувати собі успішну конкуренцію на міжнародних ринках [6].

Австрійський контрольний банк виступає у ролі експортного кредитного агентства від імені уряду Австрії, зокрема Федерального міністерства фінансів. Він є частиною великої групи комерційних банків, яка виступає як державний, так і приватний експортний страховик та фінансова установа.

Експортно-кредитне агентство підтримує корпорації у своїй експортній діяльності та захищає підприємницьку діяльність австрійських компаній за кордоном за допомогою експортних гарантій, інвестиційних гарантій та гарантій кредитування. Ця інституція перевіряє кредитоспроможність австрійського експортера і платоспроможність іноземного партнера, а також відповідність умов контракту законодавчим актам обох країн. До вартості гарантій входять політичні й економічні ризики. Розмір премії залежить від політичних ризиків та платоспроможності країни-покупця й становить 0,2–5% від суми гарантії на рік. Ставка премії економічних ризиків – від 0,2% до 2% від суми гарантій на рік [2, с. 111].

У Польщі для підтримки експорту та надання послуг страхування експортних кредитів у 1991 р. в була створена Корпорація страхування експортних кредитів (KUKЕ) у формі акціонерного товариства. Головними акціонерами Корпорації є Державне казначейство, яке представляється міністром фінансів, і Польський національний банк. Це єдина в Польщі спеціалізована установа, що займається страхуванням заборгованості, може застрахувати експортні та внутрішні поставки, надати гарантії.

KUKЕ співпрацює з банками, пропонуючи клієнтам спільні банківсько-страхові продукти, в яких елемент страхового захисту експортної заборгованості поєднується з можливістю отримання кредиту на фінансування експортної діяльності.

Під час здійснення короткострокових контрактів KUKЕ пропонує: страхування короткострокової заборгованості по експортних поставках; страхування короткострокової заборгованості за внутрішніми поставками.

За середньо- і довгострокових контрактах KUKЕ пропонує: страхування експортних контрактів, укладених на умовах кредиту терміном більше одного року і фінансуються за принципом «кредит покупцеві»; страхування експортних кредитів, укладених на умовах кредиту терміном більше одного року, що фінансуються за принципом «кредит постачальнику».

Страховий продукт, пропонується KUKЕ, гарантує не тільки страхування від ризиків, а й отримання узагальненої інформації про фінансовий стан іноземного контрагента, що може запобігти підписанню

контракту з недобросовісним партнером або тим, що перебуває у важкому фінансовому положенні [8].

Щодо досвіду страхування експортних кредитів у Чеській Республіці, то основну роль у сприянні розвитку експорту покладено на Чеський експортний банк і Агентство з гарантування і страхування експорту.

Чеський експортний банк є спеціалізованою державною банківською установою, створений у 1995 р. для надання державної підтримки експорту через надання та фінансування експортних кредитів та інших послуг, пов'язаних з експортом. Таким чином, банк доповнює послуги, пропоновані вітчизняною банківською системою, шляхом фінансування експортних операцій, які потребують довгострокового фінансування за процентними ставками та обсягами. Чеський експортний банк передусім підтримує проекти, пов'язані з високим територіальним ризиком і з високим попитом на чеську продукцію чи послуги.

Отримувачем підтримуваного фінансування може бути експортер (тобто юридична особа із зареєстрованими офісами в Чеській Республіці або, у виняткових випадках, фізична особа з постійним проживанням у Чехії) або їх іноземний замовник.

Агентство з гарантування і страхування експорту забезпечує захист чеських експортерів і банків, які фінансують експорт, від комерційних і політичних ризиків. Зокрема, надає такі види страхування, як страхування кредиту, наданого чеському експортеріві строком менше/більше ніж на 24 місяці для здійснення поставок за кордон, від ризику несплати; страхування кредиту, наданого чеським або іноземним банком або іншим суб'єктом іноземному замовнику чи його банку для здійснення поставок чеським експортером, від ризику несплати; страхування ризиків банку, який підтвердив акредитив, у разі повної або часткової несплати за умовами акредитиву [2, с. 114]. Компанія доповнює асортимент комерційного кредитного страхування продуктами та заповнює прогалину на ринку. Відповідно до національної експортної стратегії, Агентство з гарантування і страхування експорту надає гарантії, головним чином, для кредиторів країн Східної Європи та країн колишнього Радянського Союзу [6].

Експортно-імпортний банк Китаю повністю належить китайському уряду і був заснований у 1994 р. Основний напрям діяльності полягає у сприянні експорту та імпорту китайських механічних та електронних виробів, а також сприянні зовнішній торгівлі, інвестиціям та міжнародному економічному співробітництву Китаю. За допомогою кредитної підтримки китайського уряду банк відіграє вирішальну роль у сприянні стійкому економічному зростанню та структурній перебудові, підтримці зовнішньої торгівлі та реалізації глобальної стратегії. Він прагне зміцнити фінансову підтримку ключових секторів та слабких зв'язків у китайській економіці для забезпечення сталого і здорового економічного та соціального розвитку. До кінця 2016 р. банк має 29 вітчизняних філій та одне

вітчизняне представництво в Гонконзі, а також чотири зарубіжні установи, а саме Паризьке відділення, Представництво Південної та Східної Африки, Представництво Північної та Західної Африки та Санкт-Петербурзьке представництво [12].

Страхування експортних кредитів у Японії здійснюється відповідно до «Закону про торгівлю та інвестиції» та «Закону про спеціальні рахунки з перестрахування торгівлі». Страхування кредитних операцій, включаючи андеррайтинг, здійснюється урядом (Міністерством економіки, торгівлі та промисловості), але з квітня 2001 р. компанія Nippon Export and Investment Insurance (NEXI) стала незалежною адміністративною установою, проте уряд Японії перестраховує страхування експортних кредитів, здійснені NEXI, щоб забезпечити більшу кредитоспроможність.

Статистика покриття ризиків компанії Nippon Export and Investment Insurance (NEXI), свідчить про те, що компанія здійснює страхування експортних кредитів у багатьох країнах Європи, а страхові суми визначаються індивідуально для кожного експортера. Експортери Японії обмежені в отриманні страхового покриття для експортних кредитів з імпортерами Греції, України, Молдови, Білорусі, Косово: максимальна сума покриття становить 1 млн. єн, 5 млн. єн, 1 млн. єн, 10 млн. єн та 5 млн. єн відповідно для програм страхування на термін менше двох років. Водночас експортери Японії мають можливість застрахувати експортні кредити, які надають для імпортерів розвинених країн: Франції, Італії, Німеччини, Іспанії тощо, без будь-яких обмежень у сумі страхового покриття [9].

Висновки. Проведене дослідження дає змогу стверджувати, що державні агентства – найбільш надійні страховики експортних кредитів у сфері зовнішньої торгівлі. Це пояснюється більшою фінансовою потужністю держави і ширшими можливостями через укладання міждержавних договорів для погашення платежів.

Особливості страхування експортних кредитів із боку державних страхових агентств полягають у такому: під час надання страхового захисту важливу роль грають політичні взаємини держави-експортера з країною-імпортером, умовою страхування експортних кредитів виступає наявність міждержавного договору між даними країнами; максимальний обсяг відповідальності страховика лімітується державою, як правило, у розрізі страхових експортних кредитів по кожній країні; страхову забезпеченість надають передусім на середньострокові (від двох до п'яти років) та довгострокові (на термін більше п'яти років) експортні кредити; таке страхування широко використовується державами як метод стимулювання і проникнення приватного капіталу на зовнішні ринки, особливо ринки країн, що розвиваються, щоб зберегти або укріпити свої позиції, стимулювати розвиток певної галузі економіки та т. п.; залучення дер-

жавними агентствами до спільного здійснення страхових операцій приватних страховиків.

Основними та спільними цілями досліджуваних експортних кредитних агентств є: сприяння експорту; формування конкурентних переваг експортерів; забезпечення захисту експортерів від несплати; підтримання міжнародної конкурентоспроможності; проникнення на нові ринки; отримання значних вигод для країни в довгостроковій перспективі.

Враховуючи міжнародну практику та перспективи інтеграції України на світові ринки, створення експортного кредитного агентства та цілісного механізму державної підтримки стимулювання експорту сприятиме: забезпеченню стабільності експорту українських

виробників; освоєнню нових ринків та просування на ці ринки українських товарів та послуг; забезпеченню стабільності банківської системи України та їх вкладників від ризику фінансових утрат; підвищенню конкурентоспроможності українських товарів на світових ринках; забезпеченню державної підтримки експорту.

Підсумовуючи вищенаведене, варто зазначити, що впровадження нових державних підходів дасть змогу поліпшити ефективність діяльності системи підтримки експорту і, як наслідок, забезпечити ефективність зовнішньоекономічної діяльності країни.

Перспектива подальших досліджень полягає у визначенні механізму реалізації страхування експортних кредитів.

Список літератури:

1. Волосович С. Експортно-кредитні агентства як інститут розвитку. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2017. № 4. С. 98-107.
2. Голубій І.Є. Міжнародний досвід страхування експортно-імпортних операцій та державної підтримки експортерів. Наукові праці НДФІ. 2013. Вип. 3(64). С. 106-115.
3. Іванова І.М. Державна підтримка експорту як інструмент захисту національних інтересів: досвід ЄС, СОТ та уроки для України. С. 51-55.
4. Сидяченко В. Впровадження фінансових інструментів розвитку експорту в Україні із врахуванням досвіду діяльності Корпорації страхування експортного кредитування Польщі. URL: http://www.tpp.lviv.net/zek/Numbers/1_2002/Sydiachenko.htm.
5. Урванцева С.В., Авраменко Д.П. Перспективи створення експортно-кредитного агентства в Україні. Корпоративні фінанси: проблеми та перспективи інноваційного розвитку: матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф. (21 червня 2017 р.); оргком.: В.К. Хлівний (гол.) та ін. Київ: КНЕУ, 2017. С. 344-348. URL: <http://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/22014>. Назва з титул. екрану.
6. Jan Pícha Comparison of export financing programs in Czech Republic and Germany. URL: http://www.conference.cm.com/podklady/history5/Prispevky/paper_Picha.pdf.
7. Karel Janda Export credit agencies in the Czech Republic and their market power. URL: https://mpr.aub.uni-muenchen.de/54097/1/MPRA_paper_54097.pdf.
8. KUKE – Ubezpieczenia należności, gwarancje i finansowanie. URL: <https://www.kuke.com.pl/>.
9. NEXI Nippon Export and Investment Insurance. URL: <http://nexi.go.jp>.
10. Oliver Hunke1 Export Credit Guarantees in a Globalised World. URL: <https://www.cesifo-group.de/DocDL/forum3-14-focus5.pdf>.
11. Sokolovska O. Trade credit insurance: theoretical background and some international practices; Research Institute of Fiscal Policy, National University of State Fiscal Service of Ukraine. August 2016. URL: https://mpr.aub.uni-muenchen.de/74303/1/MPRA_paper_74303.pdf.
12. The Export-Import Bank of China. URL: <http://www.eximbank.gov.cn/tm/ew/>.